L'APARICIÓ D'UNA LLENGUA I UNA CULTURA AL MEDITERRANI OCCIDENTAL

Francesc TORRENT i GUASP

ABSTRACT

Doctor Torrent, the eminent cardilogist, is now investigating philology.His idea is that there is a Mediterranean language which arose from Latin and today is more or less the same in Provensa, Languedoc, Catalonia and Valencia.

El doctor Torrent i Guasp, gran humanista, home de vasta cultura, amb una creativitat excepcional i valencià pels quatre costats, és cardiòleg; actualment està afincat a Dénia on, possiblement inspirat per les brises mediterrànies, que tanta fecunda influència han tingut sobre el desenvolupament de la cultura humana des de temps immemorial, ha descobert la forma en què està estructurat el cor macroscòpicament i la manera en què du a cap la seua funció mecànica, fets ignorats fins ara que, després d'haver sigut reconeguts internacionalment, probablement supondran l'inici d'una nova era de la Cardiologia. El seu interés humanista el du hui a reflexionar sobre la situació sociolingüística que l'envolta i el preocupa; i PARAULA D'OC se sent molt honrada de tindre'l entre els seus col.laboradors.

N.R.

INTRODUCCIÓ

Una mateixa llengua i una mateixa cultura amb variacions locals secundàries són vigents hui a Occitània, Catalunya, Valéncia, les Balears i Aragó, ací ja molt difuminades.

Tots els pobles solen desenrotllar una literatura èpica que, en un principi, és transmesa oralment i més tard acaba per ser recopilada i escrita. Per tant, es pot afirmar que la literatura èpica, d'origen multicèntric, és comuna a tots els països i sorgix com expressió d'un, més o menys, sentiment patriòtic. Les obres més destacades del gènere sor-

giren, o foren escrites, després de ser arreplegades de la tradició oral, cap als segles XII i XIII. Però, en aquell temps, paral.lelament i simultàniament sorgí un altre moviment literari, distint a l'anterior, representat per una literatura lírica que, amb un origen unicèntric, Occitània, s'estengué per tot Europa a través dels joglars. Es una literatura desenrotllada en la llengua romànica local , llavors considerada la més idònia per a fer poesia, que s'imposà en diversos països europeus: Alemanya, Anglaterra, Itàlia, Espanya, etc.

La llengua de la Provença no calgué ser exportada a Catalunya o a Valéncia pels joglars; ja estava ací des de feia 1400 anys perquè durant 600 anys, els transcorreguts des de l'arribada de les primeres legions romanes a Ibèria (cap a l'any 1.000 a.C.) fins l'inici de la dominació goda (cap al 400 de la nostra era), es gestaren les distintes llengües romàniques de la península. Durant aquells sis segles, en els quals els romans estigueren tant a Occitània com a Catalunya, Valéncia i les Balears, per un costat va sorgir un mateix llatí mal parlat, amb el qual els occitans, catalans, valencians i mallorquins s'entenien entre ells i amb els conquistadors, i, per l'altre, una mateixa cultura. Els fets vingueren condicionats per unes contínues relacions mantingudes entre sí al llarg d'aquells 600 anys pels pobladors d'aquelles quatre àrees geogràfiques que foren establides a conseqüència dels intercanvis comercials i tecnològics, i pel sotmetiment comú al domini dels romans.

¿Com es pot afirmar, doncs, que aquella llengua i aquella cultura s'han dut des d'Occitània a Catalunya, Valéncia i les Balears? ¿Es que es pot pensar que en les terres esmentades no es parlava cap de llengua romanç fins al segle XII quan apareix el moviment literari dels trobadors occitans? Pel contrari, no es pot considerar que aquella llengua i aquella cultura sorgiren a Catalunya i varen irradiar després a Occitània, Valéncia i les Balears? No es pot supondre també que Valéncia és el bressol on van nàixer?

1400 anys, els transcorreguts des del segle II a.C. (quan els romans arriben a les costes orientals d'Ibèria) fins el segle XII (quan els cants dels trobadors arriben per terra), són els requerits per la gestació i completa configuració de la llengua i la cultura romàniques autòctones d'Occitània, Catalunya, Valéncia i Balears, una llengua i

una cultura sorgides simultàniament en totes estes terres per la contínua interrelació haguda entre elles al llarg d'aquells primers sis segles de sotmetiment al poder i la influència de Roma, que són considerades hui d'origen occità per uns, català o valencià per altres.

No sóc filòleg, quede ben clar, però sóc científic i com a tal tracte de ser conseqüent amb els coneixements que m'arriben mitjançant la percepció de l' entorn on es desenrotlla la meua existència. La meu interpretació pot dur a un camí de reconciliació de les diferents tesis que se sostenen sobre el particular. Té unes bases lògiques (les úniques que poden ser argüides respecte dels fets ocorreguts en èpoques de les quals no disposem de documents escrits o manifestacions fefaents de qualsevol altra classe) i que, per tant, no implica cap d'infravaloració de qualsevol de les teories ni dels col.lectius que les sustenten.

Les diverses tesis a refutar en l'assaig present:

1) El català és un idioma originari de Catalunya , posteriorment difós al Roselló, València i les Balears.
2) El català és un idioma originari del Roselló, posteriorment difós a Catalunya.
3) El valencià és un dialecte del català.
4) El valencià és un idioma distint del català.
5) El mallorquí és un dialecte del català.

Les diverses tesis a mantindre en l'assaig present:

1) La parla de Provença, el Llenguadoc, Catalunya, Valéncia i les Balears són simples variants actuals d'un mateix idioma inicial sorgit simultàniament fa uns 2.000 anys en aquelles àrees geogràfiques.
2) Aquell idioma no pot ser designat amb les unilaterals denominacions de provençal, llenguadocià, català, valencià o mallorquí, sinó per un nom en el qual queden englobades totes aquelles variants.
3) La parla valenciana no va ser establida a Valéncia per Jaume I i els seus cavallers catalans.
4) El valencià actual no és un dialecte del català.
5) El valencià actual no és un idioma distint del català.

ORIGEN I DESENVOLUPAMENT D'UN ROMANÇ MEDITERRANI

1.- La invasió romana

Allà pel segle XV abans de la nostra era arribaren els fenicis a la península ibèrica, llavors poblada per un poble d'origen africà -els ibers- i per gents vingudes del nord -els celtes-. Set segles després aparegueren els grecs, i, cinc segles més tard, els romans. Els últims, que durant molt de temps mantingueren una contínua pugna amb els fenicis occidentals -els cartaginesos- iniciaren la invasió i conquista d'Ibèria uns 200 anys abans de Crist, i varen aconseguir dominar-la uns 200 anys després.

Va ser llavors, iniciada una llarga era de pau, en culminar el gran emperador August la submissió d'Ibèria amb la derrota dels càntabres que va durar uns quatre-cents anys. Unes mateixes lleis, una mateixa justícia, una mateixa administració, una mateixa cultura, i una mateixa llengua, el llatí, donaven cohesió als grans territoris de l'imperi romà i, per tant, als d'Ibèria.

Durant tan llarg període de temps, un vetiginós increment de la riquea, acompanyat d'un floriment paral.lel de la cultura, va tindrre lloc en tota la península, però probablement va ser la nostra terra una de les més beneficiades. Vàries raons condicionaven el fet. En primer lloc, el grau de civilització a què van arribar els pobladors d'estos llocs era ja molt elevat, gràcies als contactes previs, mantesos secularment des de molt de temps abans amb els fenicis i els grecs; en segon lloc, eren molt apreciats els productes agrícoles, proporcionats per la fertilitat del sòl, les saladures i les manufactures, com els llenços de Saetabis, la ceràmica saguntina, etc.; en tercer lloc, la deferència amb què els conquistadors tractaren les seues gents per la seua proclivitat cap a Roma sempre manifestada durant les batalles contra els cartaginesos -només cal recordar la inquebrantable fidelitat de Sagunt a Roma- i per l'absència de resistència a la seua autoritat, al contrari del que va ocórrer en altres regions peninsulars -només cal mencionar Numància- ; en quart lloc perquè en aquells temps era molt important el transport per via marítima, a través dels ports valencians eixien en grans quantitats mercaderies amb destinació a Roma; en quint lloc, la Via Augusta, que unia Roma amb Cadis, discorria quasi paral.lela a la costa i suposava

un important eix de comunicacions amb múltiples i molt favorables repercussions sobre els territoris valencians que travessava de nord a sud. I passava igual amb Catalunya, les Balears i el sud de França, àrees geogràfiques en les quals s'arribà a uns nivells de prosperitat molt alts durant aquells quatre segles de pau iniciats per August. Trocar l'espasa per ferramentes de treball va supondre la incorporació d'un nombre considerable de braços a la producció de riquea, fet que, alhora, va donar lloc, per una banda, a una subsegüent, i perseverant, racional explotació dels recursos naturals i, per una altra, al desenrotllament d'un comerç actiu dut a cap per totes aquelles regions riberenques entre si, i amb la gran metròpoli romana, que venia facilitat per les possibilitats oferides pel transport marítim.

Estrabó i Pomponi Mela assenyalen, en la costa mediterrània, valenciana i catalana, diversitat de ports, entre els quals destaquen Alacant, Benidorm, Dénia, Valéncia, Sagunt, Peníscola, Tortosa, Tarrogona, Sitges, Barcelona, Badalona, Mataró, Blanes, Ampúries i Roses. Diversos minerals, or, plata, coure, estany, cinabri, etc., i gran quantitats de productes agrícoles i ramaders com blat, oli, vi, espart, llana, cavalls, i de saladura de peix, eixien contínuament d'aquells ports rumb a la gran metròpoli romana. El pont Testaci de Roma va ser construït amb restes d'àmfores procedents d'Ibèria; uns quaranta milions se'n calculen utilitzades en aquella obra.

I conseqüència d'aquell comerç, que obligava a un valencià a entendre's amb un provençal i a un mallorquí amb un català, el llatí va ser adoptat per tots els habitants d'aquells territoris riberencs com a llengua franca, cosa que permetia, per un costat l'enteniment entre ells, i, per l'altre, amb els romans, és a dir, amb les autoritats que els regien i amb els habitants de la gran metròpoli, cap de l'imperi, amb els comerciants de la qual feien negocis.

Perquè la parla d'aquells pobles, habitants dels diversos territoris riberencs abans de l'arribada dels romans, eren llenguatges distints entre sí. Com ara, els indigetes, assentats en zones del nord de Catalunya, no podien entendre els edetans, habitants de l'àrea compresa entre entre el riu Millar i el Xúquer, ni els contestants radicats en les comarques actualment alacantines podien mantindre una comunicació parlada amb els laetans de l'actual província de Barcelona.

Encara que el llatí era ya una llengua coneguda en tota Ibèria, des de l'inici de la invasió romana, uns dos-cents anys abans de Crist, l'era de pau inaugurada per August, farà ara uns dos mil anys, possibilità que els actuals països riberencs adoptaren difinitivament el llatí davant els evidents avantatges que reportava el seu ús. Interessadament assimilada aquella llengua per la gent, perquè al mateix temps els permetia comunicar-se amb els romans i amb els habitants de les altres regions riberenques, al principi va ser tan sols utilitzada coma a llengua franca, però prompte passà a ser parlada a nivell col.loquial, i acabà per desplaçar els diversos llenguatges autòctons de cada regió.

Però el llatí parlat pels pobles riberencs no era comparable al llatí dels romans nadius. Tant la sintaxi com la fonètica quedaven manifestament alterades, fet pel qual, en la pronunciació de les paraules i en la construcció de les frases, apareixia sempre el llenguatge nadiu de qui parlava. Era, doncs, aquell llatí mal parlat que amb el temps, al llarg d'aquells sis-cents anys de constant influència romana, cristalitzà en l'idioma comú des de llavors hui encara parlat en aquells territoris riberencs: sud de França, Catalunya, Valéncia i Balears.

El romanç que va sorgir i es va desenrotllar al llarg de sis segles va predominar, doncs, en aquelles àrees geogràfiques sobre totes les parles autòctones i sobre les estrangeres, púniques i gregues, que, possiblement, en algunes èpoques gaudiren de certa difusió al voltant de les factories comercials com Marsella, Dénia, etc. I aquell llatí mal parlat, aquella inicial mescla de términs i sintaxi d' origen llatí amb expressions i matisos fonètics procedents dels llenguatges autòctons, és l'idioma conegut hui amb els noms d'occità, català, valencià i mallorquí, denominacions inadequades, de la mateixa forma que seria inadequat referir-se al castellà amb els noms de toledà o riojà, o al galaico-portugués amb els de pontevedrés o lisboeta.

Els llenguatges autòctons parlats en aquells territoris costaners, tan coherentment relacionats entre ells, gràcies a la prevalència de les comunicacions marítimes, a les afinitats ètniques, a la homogeneïtat climàtica, a la dieta alimentària, als costums similars, a la cohesió política -tingueren el mateix domini de Roma- a la cultura comuna, als interessos comercials mutus en les seues relacions comercials, etc., imprimiren una petja particular en les característiques d'aquell idioma

riberenc, i així, la fonètica i la sintaxi, encara que determinat en primer lloc pel llatí, acusaven la influència dels llenguatges nadius que li donaren aquella subtil i maleable expressivitat, aquella harmoniosa cadència, considerades en algun moment com ales insubstituïbles de la poesia. Perquè més tard, en l'Edat Mitjana, durant molt de temps, aquell idioma, parla de poetes, de trobadors, va ser considerat com l'única llengua idònia per a fer poesia, com l'únic idioma en què era possible trobar, trobar inspiració poètica.

Encara que el nou romanç va sorgir inicialment en els territoris costaners, perquè eren el lloc on es produïen els contactes comercials i els intercanvis culturals amb l'arribada de les naus, prompte aquell llenguatge riberenc s'estengué terra endins, ja que d'allí procedien molts dels productes que eren comercialitzats en la costa. Resulta, per tant, que durant aquells quatre darrers segles de la dominació romana, aquell idioma riberenc quedà plenament configurat i va adquirir un alt nivell d'expressió, fet que, per raons òbvies, no ha quedat reflectit històricament; en aquells temps en què l'analfabetisme era usual fins i tot en els més alts estrats de la societat, n'eren pocs els que sabien llegir i escriure, i, quan ho feien, recorrien sempre al llatí, la llengua culta per excel·lència que pràcticament fins els nostres dies ha sigut considerada com la més idònia, si no l'única, per a tota classe d'aportacions literàries, científiques i filosòfiques. La literatura que va originar aquella parla riberenca, en la que queda evidenciada la seua capacitat d'expressió com idioma, començà molt després, uns sis-cents anys més tard, allà pel segle XI, amb l'aparició de diverses peces literàries i dels trobadors occitans, catalans i valencians; entre els darrers, va ser molt famós mossén Jordi de Sant Jordi, i, fins i tot, Petrarca el va plagiar.

2.- La invasió dels pobles bàrbars.

Allà per l'any 400 de l'era present, en successives i tumultuoses onades, els sueus, vàndals i alans irromperen en la península ibèrica, arrasant-ho tot al seu pas. Els alans, l'any 409 passaren com una tromba per les regions regions de l'est peninsular i acabaren assentant-se en Lusitània. Posteriorment, espentats pels francs, Ataülf, un capdill visigod molt romanitzat, arribà a l'actual Catalunya -on, per cert, va ser assassinat- i va passar després les seues hosts cap a les actuals terres

valencianes que, no obstant, foren les últimes a perdre la conexió amb Roma; inclús Tarragona va caure abans, la senyera urbs hispano-romana que és el senyal de l'acabament de la dominació romana sobre Ibèria en ser presa per Euric, l'any 469.

El panorama socio-polític de la península venia configurat per la coexistència de gods, rudes, il.letrats i guerrers, detentadors del poder, i els hispano-romans, civilitzats, cults i pacífics, suportadors de tal autoritat. En un principi raça i religió -arrians els primers i cristians els segons- distanciaren als uns dels altres, però amb el temps, els conquistadors bàrbars foren absorbits pels autòctons, fet pel qual els seus hàbits i idiomes acabaren diluïnt-se en els costums i parles romàniques ibèriques, en les quals influïren poc o no gens. No han quedat més d'un centenar de términs d'origen god en els idiomes peninsulars actuals.

Però, no obstant, les invasions dels bàrbars suposaren conseqüències trascendentals per a la posterior evolució de l'idioma autòcton. L'arribada en onades successives de distins pobles bàrbars a Occitània com els burgundis, visigods i francs, així com l'aparició en les regions del llevant peninsular dels alans primer i de les hosts visigodes d'Ataülf després, va supondre la primera escissió d'aquella unitat política, econòmica i lingüística constituïda pels territoris de l'actual Provença, Llenguadoc, Catalunya, Valéncia i Balears. Tallat o profundament trastocat en tals territoris el comerç marítim i tota classe de relació, com les mantingudes fins aquell moment pels pobladors del sud de la Gàl.lia i els de les actuals Catalunya, Valéncia i Balears durant els quatre segles precedents, la parla riberenca inicià camins divergents en el Migdia francés i en la península que donaren lloc a unes diferències que, amb el pas del temps, lògicament han anat accentuant-se.

3.- La invasió àrab.

En començar la invasió àrab als inicis del segle VIII, després de la derrota sofrida pels visigods en la batalla de Guadelete, tota la península va ser conquistada en pocs anys i varen quedar alguns reductes cristians en les muntanyes d'Astúries, Cantàbria i els Pirineus, i en un territori del sud-est peninsular, amb capital a l'actual Oriola, que va ser respectat per pertànyer al pròcer god Teodomir, que mantenia relacions amistoses amb el fill de Mussa.

Després de la caiguda de Saragossa, Tarik, baixant per la conca de l'Ebre, successivament va conquistar Tortosa, Valéncia, Xàtiva i Dénia fins arribar a la frontera amb el territori de Teodomir.

No va ser especialment violenta la conquista d'aquells territoris per les hosts de Tarik. Excepte en casos aïllats, -a Valéncia convertiren en mesquita l'església principal i destruïren les altres- en general, foren respectades les creences i costums dels utòctons, els quals pogueren, al igual que en la resta de les regions peninsulars dominades, continuar amb els seus rites -fins l'extrem d'arribar a tindre una litúrgia pròpia- i amb la seua llengua, la parla romànica dels seus antecessors. Per descomptat, varen haver algunes excepcions, com sol passar sempre en tals ocasions, com ara les representades pels anomenats mossàrabs - terme derivat de mostarab , arabitzat-, els quals adoptaren l'idioma, religió i costums dels invasors.

L'actual Catalunya va ser igualment invaïda però per poc temps. Els musulmans, després de ser frenats a Poitiers per Carles Martel, retardaren posicions i es quedaren definitivament a l'Ebre, a mitjans del segle VIII, com línia divisòria entre àrabs i cristians. A partir d'això, totes les relacions, comercials, culturals, etc., fins aquell moment mantingudes entre Catalunya i Valéncia des del començament de l'era de pau iniciada per August, huit-cents anys abans, quedaren interrompudes. D'eixa manera va tindre lloc una nova escessió de l'idioma riberenc, fet pel qual s'ha arribat a parlar injustificadament del català i el valencià considerant-los llengües diferents, o, inclús, cosa que encara és pitjor, valorant a l'un com a llengua i a l'altre com a dialecte.

En l'Alta Edat Mitjana alguns autors àrabs mencionen les diverses parles romàniques dels autòctons que poblen els territoris conquistats i sotmesos. Es referixen a l'aljamia -llengua no àrab- d'Al-landalus, representada pel castellà, i es distingixen a més, entre altres, la d'Aragó i la de Valéncia, donat que no els preocupava la de Catalunya per no haver quedat dominada. El fet mostra l'existència i persistència, davall la dominació àrab, dels diversos romanços ibèrics, entre els que, per descomptat, figurava "el valencià", és a dir, aquell idioma riberenc secularment parlat en la nostra terra.

Al contrari d'allò que va ocórrer en els sis segles d'influència romana, que va donar lloc al naixement de les diverses llengües romà-

niques ibèriques, els set-cents anys de presència musulmana en la península va tindre escasses repercussions lingüístiques. L'àrab va exercir molt poca influència sobre la fonètica i la sintaxi de les llengües parlades actualment a Ibèria, encara que sí que ha deixat moltes més paraules que els gods. En ser tan diferent l'àrab -que pertany al tronc semític- i les llengües romàniques -últimes branques esguellades del tronc comú indoeuropeu-, no es donaren interferències mútues en les respectives evolucions, encara que, evidentment, alguns mossàrabs aprengueren l'idioma dels conquistadors i molts dels conquistadors aprengueren el romanç parlat a la regió dominada; a Còrdova, el focus més poderós de la cultura àrab occidental, el romanç -allí el castellà- no sols era parlat habitualment pels cristians sinó per molts musulmans entre els que es trobava gent d'elevada posició social.

Pot afirmar-se que un considerable contingent de la població de Valéncia, estava constituït per cristians, gent que, per no haver emigrat ni haver sigut exterminats pels àrabs va quedar afincada ací. Jaume I, en fer-se senyor dels territoris valencians es va trobar amb un gran nombre d'habitants que parlaven la llengua romanç autòctona, és a dir, la seua pròpia llengua, aquella apresa durant la seua infantesa a Montpeller.

Possiblement, ací, al llarg d'aquells cinc segles de convivència amb els àrabs varen anar diluïnt-se moltes de les diferències de raça i religió, al contrari d'allò que va ocórrer a Andalusia on la separació de creences i ètnies, més radical, va donar lloc a aquell continu pas de mossàrabs cap als regnes cristians del nord peninsular. A terres valencianes va acabar per constituir-se, almenys en les classes baixes, una més o menys homogènia massa de gent d'origen mixt, producte de matrimonis entre cristians i musulmans, en la que uns eren més proclius al cristianisme i altres, a la religió mahometana, segons el signe predominant entre els seus antecessors. I donat que des d'un principi la població autòctona era més nombrosa que la dels conquistadors -recordem que tota la península ibèrica va ser conquistada per Mussa i el seu ajudant Tarik, amb només 30.000 hòmens- és lògic pensar, conseqüentment, que entre aquella gent més nombrosa de baixa condició social, va prevaldre l'idioma autòcton, fet del qual no tenim les suficients evidències històriques, a excepció del testimoni dels autors

àrabs medievals quan es referixen, entre altres llengües romàniques dels territoris conquistats, al valencià.

4.- La invasió catalana i aragonesa

Deixant de banda l'algarada d'aquell gran facinerós anomenat el Cid Campeador, fet que va supondre una inútil i transitòria conquista de Valéncia -que, com record, va ser incendiada per doña Ximena quan l'abandonà després de la mord del Cid- calgué esperar fins l'any 1238 perquè la capital valenciana i el seu territori foren definitivament recuperats per a la cristiandat. Tal incorporació va ser duta a cap per Jaume I el Conquistador, que va arribar a terres valencianes acompanyat de cavallers aragonesos i catalans entre els quals va fer l'habitual Repartiment d'honors, de terres i cases, propi de tals casos. Alguns musulmans emigraren, majoritàriament els pertanyents a l'elit rectora resident en la capital, mentre altres, els components de les famílies integrades en aeulla indefinible massa cristiano-musulmana de gent de baja condició social, secularment assentats com a llauradors en el camp, decidiren quedar-se en la terrà que els havia vist nàixer però, clar està, en qualitat de serfs dels nous conquistadors, és a dir, del cavaller de torn al que li havia sigut assignada l'extensió de terra de la qual ells havien sigut els amos fins llavors i l'havien treballada, com abans ho havien fet els seus antecessors.

En aquell repartiment de riquees i béns queda patent la proporció d'aragonesos i catalans que intervingueren en la campanya. A tal respecte és molt significativa la distribució de cases a Valéncia, reflectida en la taula adjunta

Catalans		Aragonesos	
Barcelona 503	cases	Saragossa 99	cases
Tarragona 127	"	Calatayud 104	"
Lleida 141	"	Daroca 127	"
Tortosa 247	"	Terol 267	"

El recompte servix per assenyalar un fet. Milà i Fontanals, en un estudi sobre la distribució geogràfica del català, ha precisat l'existència de tres variants de la parla utilitzada a Catalunya: l'oriental, parlat a

Barcelona i la franja costanera, l'occidental, parlat a Lleida i Valéncia i el baleàric parlat a les Illes. En efecte, resulta sorprenent l'estreta similitud del lleidetà i el valencià.Tenint en compte aquella similitud, per una banda, i, per l'altra, atenent la tesi segons la qual, gràcies als cavallers de Jaume I, el català va ser repentinament implantat i parlat per tots els pobladors del territori valencià -cosa que li conferix caràcter de màgica eficàcia a tal implantació- , caldria pensar que la gran majoria dels nous invasors haurien d'haver sigut lleidetans per tal que aquella similitud entre la parla de Lleida i Valéncia poguera estar raonablement justificada.

Quan Jaume I entrà a Valéncia es trobà que la gent parlava el mateix idioma del seu Montpeller natal, encara que amb una sonoritat que recordava la parla lleidetana. L'entrada dels invasors catalans i aragonesos a terres valencianes no va supondre la implantació del valencià ací, donat que era la llengua autòctona de la nostraària geogràfica des de feia molts segles.

D'altra banda, del caràcter arcaic del mallorquí es pot deduir que aquella parla ja estava establerta a les Illes quan desembarcà Jaume I, és a dir, aquell caràcter tan primitiu evidencia que des de la dominació romana ja estava allí el romanç que simultàniament també havia sorgit a la Provença, el Llenguadoc, Catalunya i Valéncia. Hui és denominat impròpiament: llemosí, provençal, català, valencià, etc. Denominacions que, amb igual dret, podrien ser ampliades, i així contentar a tots amb les de: rossellonés, alacantí, borrianenc, denier, etc.

RESUM

Un idioma no pot ser impost bruscament en un país per cap de conquistador i mitjançant un grapat de soldats. En un territori despoblat, o escassament poblat, un nou idioma pot ser establit fàcilment, després d'assentar-hi un cert nombre de colonitzadors procedents del país invasor. Però en un país poblat densament la introducció d'un nou idioma supon gran dificultats, i només pot tindre lloc en cas que el seu aprenentatge aporte beneficis als autòctons, fet que sol ocórrer quan el nou idioma és utilitzat com a llengua franca entre les diverses comunitats que ubicades en diferents enclaus del territori, posseïxen idiomes distints. Així va ocórrer amb el llatí a l'oest, centre i est de la península-

la, i així va ocórrer en temps més moderns amb l'espanyol a Hispanoamèrica, on ha arribat a imposar-se en tota la població; o el cas de l'anglés que hui en dia és l'idioma que l'India usa com a llengua franca, encara que no ha arribat a establir-se en tota la població.

Per tal de poder afirmar que al segle XIII el català va ser introduït a terres valencianes per aquell grapat de cavallers que acompanyaren Jaume I, tals territoris haurien d'haver estat despoblats i després repoblats per milers de famílies catalanes, però no va ser així perquè els grans recursos agrícoles valencians condicionaven una alta densitat de població. Quan a finals del segle XI va tindre lloc la invasió dels almoràvids, diuen les cròniques que els mossàrabs de la regió de Granada varen demanar ajuda al rei aragonés Alfons I el Batallador, a qui, per ser cristians també, s'uniren molts mossàrabs valencians quan aquell travesà les terres valencianes en la marxa cap al sud. Tal fet prova que per aquell temps -un poc més d'un segle abans de l'entrada de Jaume I a Valéncia- un considerable sector de la població estava constituït per cristians que, com a tals, parlaven la llengua romànica dels seus avantpassats. Però la marxa d'aquells valencians, espontanis seguidors del rei aragonés, no va supondre un èxode de tota la població cristiana; cada un d'aquells aventurers alineats en les hosts del Batallador, tenia pare i mare o esposa i fills o germans, és a dir, pertanyia a una família els membres de la qual, també cristians, igual com altres correligionaris, no abandonaren la seua llar, fet pel qual és evident que el valencià va seguir parlant-se.

Quan l'arribada a Valéncia de les hosts de Jaume I, l'idioma àrab era el que parlava l'elit rectora; els habitants autòctons utilitzaven la llengua heretada dels seus avantpassats, en la versió valenciana, l'idioma parlat igualment per Jaume I i els seus cavallers.

El valencià no és una llengua distinta al català, però no mai pot ser considerat com un dialecte català. Els mal anomenats provençal, català, valencià, mallorquí, etc són variants d'un mateix idioma -diga's riberenc o designe's amb qualsevol altre nom apropiat- que, si han obtés una certa personalitat pròpia, ha sigut gràcies a les diferències condicionades per una sèrie de fets històrics, els determinants de la prematura desconnexió política, econòmica i cultural dels territoris on va sorgir aquell idioma inicial.

El problema representat per la profunda discòrdia que existix hui, principalment sorgit entre alguns catalans i altres tants valencians sobre la naturalea de la llengua, rau, a la meua manera d'entendre, en un fet fonamental: a Catalunya l'idioma autòcton, parlat des de fa segles per les seues gents, és denominat *català*, una denominació clarament inapropiada que no pot ser imposta al sud de França, Valéncia i Balears donat que tal llengua, variant local d'un idioma comú producte de la interrelació establerta en temps passats entre aquells territoris riberencs del Mediterrani occidental, no va nàixer només a Catalunya.

Si se'm permet un *post scriptum*, vull fer constar el meu agraïment a Eliseu Climent, que va ser el primer a conéixer el meu article, i el va fer arribar a PARAULA D'OC; i també a Lluís Fornés que m'ha ajudat en la versió última que ara es publica.